

Wstęp

Podjmując próbę definiowania współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych, zauważa się, że tradycyjne wspólnoty ludzkie, w których dominowały więzi emocjonalne i gdzie ludzie byli od siebie współzależni, zastępowane są przez: 1) wspólnoty rynkowe, komercyjne, w których chwilowo łączy ludzi wspólny interes; 2) wspólnoty „szatniowe” i kamawałowe, w których ludzi zetknęło wspólne wydarzenie, sytuacja; 3) wspólny prestiż, gdzie głównym spoiwem jest podobna pozycja społeczna. Ludzie coraz częściej uczestniczą np. w wydarzeniach artystycznych i bankietach, na których „wypada być”, należą do prestiżowych klubów, mieszkają w ekskluzywnych, „zamkniętych” dzielnicach, uczestniczą w imprezach integracyjnych, wyjazdach zagranicznych organizowanych przez producentów dóbr, które nabywają, fizycznie spotykają się w centrach handlowych, parkach rozrywki, na lotniskach, ale żadna z tych sytuacji nie służy nawiązaniu autentycznych więzi.

Lansowany indywidualizm, skupienie się na własnych potrzebach, rywalizacja, wymuszana mobilność i elastyczność, ciągła walka o byt, poprawę statusu materialnego i stanu posiadania dezintegruje ludzi i rodzi wzajemną wrogość. Główną zasadą moralną jest własna korzyść, a własny interes – motywem działania. Coraz częściej ludzie traktują świat jako giełdę, na którą wprowadzają siebie w roli „papieru wartościowego; człowiek realizuje kolejne projekty życiowe, ciągle kreuje się na nowo, zmienia styl, znajomych, życie prywatne i pracę zawodową; niewiele znaczy dla niego lojalność i solidarność wobec świadomości, że ma się jedno życie i jedną szansę na karierę”.

Współczesne procesy uniwersalizacji – unifikacji w istotnym stopniu dotyczą idei i symboli; miejsce etyki zastępuje estetyka, moralności – skuteczność, prawdy – użyteczność, lojalności – elastyczność, empatii – asertywność, kompetencji – medialność, autorytetu – idol, doradca, państwa opiekuńczego – państwo represyjne, obywateli – konsumenci, inwestorzy, klienci, demokracji partycypatywnej – demokracja oligarchiczna, autorytarna, stosunków społecznych – relacje rynkowe.

Charakterystyczną cechą współczesnej rzeczywistości kulturowo-cywilizacyjnej jest zacieranie się granic zarówno między państwami, kulturami, jak również pomiędzy prawdą a fałszem, informacją a dezinformacją, manipulacją, osobowością a wykreowanym wizerunkiem (idolem), sferą prywatną a publiczną, zachowaniem etycznym a nieetycznym, czasem edukacji, pracy a czasem wolnym, pracą a wypoczynkiem, „swoimi” a „obcymi”, władzą państwową a ponadpaństwową, władzą gospodarczą a władzą polityczną.

Zauważa się jednocześnie, że rozkład tradycyjnych więzi i wartości wywołuje poczucie zagubienia w anonimowym i bardzo obcym świecie.

Coraz częściej zauważa się, że współczesne społeczeństwo reprezentuje niski poziom wiedzy ogólnej, teoretycznej; że absolwent wyższej uczelni coraz trudniej nawiązuje kontakt intelektualny, wykraczający poza przekaz telewizyjny i inne formy kultury masowej. Siła medializacji oraz manipulacji ideologicznych i politycznych powodują kształtowanie się syndromu PBJ – „postępującej prymitywizacji, barbaryzacji, idiotyzacji społeczeństwa”.

Współczesne przemiany kulturowo-cywilizacyjne zarówno ich uwarunkowania, przebieg, jak i konsekwencje są przedmiotem uwagi poznawczej pracowników Zakładu Nauki o Cywilizacji Uniwersytetu Gdańskiego. Ostatnio problemy te wyraźnie zasygnalizowała oraz wnikliwie scharakteryzowała profesor Ewa Polak, w studium pt. *Globalizacja a zróżnicowanie społeczno-polityczne* (Warszawa 2009). Jest to swoisty przewodnik definiujący wektory współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych w świecie i Polsce, odnoszące się zarówno do ludzkości określonych, wspólnot ludzkich, jak i każdej jednostki.

W tomie siódmym „*Cywilizacji i Polityki*” prezentuje się przede wszystkim wyniki badań częściowych prowadzonych przez pracowników Instytutu Politologii Uniwersytetu Gdańskiego. Zwraca się uwagę na zagadnienia metodologiczne, ukierunkowane na definiowanie zjawisk i procesów współczesnego życia kulturowo-cywilizacyjnego, na ich objaśnianie i interpretację w ujęciu systemowym, w długim horyzoncie czasowym, z punktu widzenia postaw, zachowań, wartości. Zwraca się uwagę na rezonans tradycji we współczesnej rzeczywistości społeczno-politycznej, jak też na znaczenie instytucjonalizacji życia kulturowego w warunkach przemian cywilizacyjnych, generowanych przez jednocześnie zachodzące procesy unifikacji (globalizacji) i dywersyfikacji życia społeczno-politycznego.

R e d a k c j a

Gdańsk, w październiku 2009 r.